

N:o 188.

Af herr **A. Hedin** i Stockholm, om ändring af 15 och 38 §§
regeringsformen.

I tvenne fall förekomma särdeles påfallande motsägelser mellan föreskrifter i regeringsformen och de af 1809 års konstitutionsutskott för dem anförda motiv.

Utskottet säger i sitt memorial n:o 1, att »de flesta krig äro började i kabinetten, innan de utbryta på fälten». Häraf borde väl utskottet hafva dragit den slutsatsen, att de s. k. *ministeriella ärendenas* behandling kräfde en synnerlig omsorg, många ögons vaksamhet. Men i stället för en föreskrift, att de skulle afgöras i hela statsrådets närvaro, innehåller § 11 regeringsformen i den ursprungliga lydelsen, att de finge afgöras i närvaro af endast tvenne rådgifvare.

Utskottet anför såsom motiv för Konungens rätt att börja krig, att, om grundlagen förvägrade honom denna rätt, »den krigslystne monarken» kunde anlita en mängd af medel för att förmå sina grannar till fredsbrott, t. ex. »genom öfningsläger anställda nära deras gränser, genom tvetydiga underhandlingar, öppnade i samma stund med deras fiender, genom misshandlande af deras sändebud, genom ohöfvisk brefvexling, genom återsända ordnar» o. s. v. Påpekandet af det förstnämnda af dessa medel borde, tyckes det, hafva varit tillräckligt för att motivera helt andra bestämmelser än 15 och 38 paragrafernas angående *kommandomålen*.

Det förefaller högst förunderligt, att utskottet omgaf kommandomålen med svagare konstitutionella garantier än de ministeriella målen och för båda dessa slag af ärenden nöjde sig med mindre tryggande föreskrifter, än det stadgade för behandlingen af äfven de allra obetydligaste bland andra regeringsärenden. Utskottet sökte eljest uti den föredragandes kontrassignationsvägran en yttersta garanti mot »en egenmäktig konungs våldsamma

lynne. Han skall — säger utskottet — åtminstone icke genom konstitutionsvidriga beslut blottställa sin magt för en föredragande embetsmans vägran af den kontrasignation, hvarförutan hans befallningar icke blifva gällande». Men denna garanti, den glömde utskottet vid kommandomålen, ehuru det i sjelfva grundlagsparagrafen påminner om, att dessa mål kunna gälla »företag af en vådlig riktning eller omfattning».

Ett svårt fel i paragrafens redaktion är, att den ej angifver, hvilka ärenden skola räknas till kommandomål, ty det, som skall föreställa en definition, utgör endast en alldeles intetsägande omskrifning. Detta fel har föranledt talrika missbruk. En liten samling exempel derpå kan läsas uti konstitutionsutskottets memorial n:o 8, sid. 21—25, år 1891. Kongl. Maj:t har också erkänt behovet af paragrafens förtydligande. Efter att i detta syfte hafva utfärdat instruktioner för generaladjutanterna för armén och flottorna den 19 juni 1810 och 24 januari 1815, föreslog Kongl. Maj:t genom proposition den 31 mars 1818 en förändrad redaktion af grundlagens definition å hvad med kommandomål skall förstås. Men icke fann Kongl. Maj:t ovissheten — såsom det heter i nämnda proposition — »om hvad dermed (med kommandomål) egentligen bör förstås» ligga deri eller bero deraf, att § 15 under termen kommandomål inbegrepe ej blott konungens exekutiva magt i dess mest okontrollerade yttringar, utan ock en viss dömande magt! Nej, Kongl. Maj:t visste mycket väl, att kommandoparagrafen endast handlar om en grupp af *regeringsärenden*, ej om hvad regeringsformen kallar *domaremagtens* föremål. Detta inhemtas ju för öfrigt redan af § 7, som säger, att »alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11:te och 15:de §§ omförmälas, skola», o. s. v. Och den »kollision», som Kongl. Maj:t i den anförda propositionen säger sig vilja undanrödja, var icke en kollision mellan verkställande och dömande magt, utan hade egt rum på gränsen mellan de dåvarande kommando-föredragandes och krigsstatssekreterarens embetsområden, gälde således den frågan, om vissa militära regeringsärenden vore statsrådsärenden (skulle föredragas af krigsstatssekreteraren) eller kommandomål (skulle föredragas af vederbörande generaladjutant).

De tillfällen, då tillämpning af § 15 råkat i mer eller mindre svår kollision med viktiga grundlagsbestämmelser, hafva varit mycket talrika. Hur talrika kan man ej uppgifva, alldenstund 105 § regeringsformen undandolt en måhända stor del af dessa tillfällen. Det förefaller icke osannolikt, att de på senare tider hafva blifvit både talrikare och mera betydande — äfven om man icke tager hänsyn till det nyligen inträffade kasus, som torde i högre grad än något föregående hafva fäst uppmärksamheten på denna anomali i vår grundlag, en anomali, hvars tillkomst man har svårt att förklara bland det stora antal af bestämmelser, som verkligen omsorgsfullt betrygga de fri- och rättigheter,

som de afse att skydda. Det har för ej länge sedan händt, att Andra Kammarernas samtliga ledamöter i konstitutionsutskottet reserverat sig mot utskottets med den förseglade sedelns hjälp fattade beslut att icke göra anmärkning om en i kommandoväg utfärdad författning, som meddelat föreskrifter om tjänstealligganden för högre och lägre civila tjänstemän (konstitutionsutskottets memorial n:o 8 sid. 24 år 1891). Om en föredragande i kommandomål sökte ledning i de ofvan nämnda instruktionerna af år 1810 och 1815 eller i Kongl. Maj:ts förslag år 1818 till ändrad lydelse af 7 § regeringsformen, som då innehöll definitionen å kommandomål, skulle väl ett sådant öfvergrepp som det nyssnämnda (år 1890) ej kunna af en föredragande ifrågasättas. Den af Kongl. Maj:t föreslagna nya redaktionen innehöll, att med kommandomål förstås »sådana enkla militäriska mål, som icke efter grundlagen höra till föredragning i statsrådet och statssekreterarnes expedition, icke leda till stiftande af nya, icke till ändring, förklaring eller rubbning af gällande lagar och allmänna ekonomiska författningar, eller uti dispositionen af allmänna medel».

Vid det tillfälle, då konstitutionsutskottet senast afstyrkte förslag om upphäfvande af § 15 (år 1899), ansåg utskottet, att för kommandomålen, såsom afseende blott »rena verkställighetsföreskrifter», tyngre former än de nuvarande icke vore af behovet påkallade, helst som »chefen för vederbörande krigsdepartement numera föredrager kommandomålen och således alltid skall öfvervaka, att intet regeringsärende, som hör till handläggning i statsrådet, föredrages såsom kommandomål». Hvad den garanti i sjelfva verket betyder, som konstitutionsutskottet då ansåg sig kunna söka i kommandoföredragandens kannedom om grundlagens innehåll och ömhet om dess helgd, lär väl vara öfverflödigt att diskutera, ej blott eftersom det är just de militäre föredragande, som bära ansvaret för den så ofta förekommande öfverträdelsen af § 15, äfven när ett missförstånd skulle synas vara omöjligt, utan ock i anledning af den allra nyaste erfarenheten härom. Om konstitutionsutskottets yttrande vid 1817—18 års riksdag: »det är efter utskottets tanke af vigt, att den militära styrelsen hålles inom de gränser, dem lagar och författningar utstakat, och icke intränger i den civila» — om detta är lika behjertansvärdt nu som då, torde det efter vunnen erfarenhet om huru ifrågasvarande paragraf tjänat till att främja ett sådant intrång och i betraktande af det nuvarande ögonblickets särskilda maning och kraf vara synnerligen angeläget, att en grundlagsändring kommer till stånd så fort sig göra låter, hvilket ju är år 1903, derest förslag blifver hvilande senast nästa år.

På grund häraf tillåter jag mig att föreslå, att konstitutionsutskottet ville

antingen föreslå en ändring af §§ 15 och 38 regeringsformen jemte deraf föranledd redaktionsändring i § 7

eller skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande för nästkommande Riksdag af förslag till ändrad lydelse af dessa paragrafer, enligt följande grunder:

att den nya kommandomålsparagrafen bör antingen innehålla en tydlig och fullständig definition å hvad som med kommandomål förstås eller ock i afseende å denna definition hänvisa till en af Riksdagen och Kongl. Maj:t stiftad lag;

att kommandomålets undantagande från de i 38 § regeringsformen föreskrifna former för de från Konungen utgående expeditioners giltighet upphäfves; samt

att kommandomålen skola af chefen för vederbörande försvarsdepartement föredragas i närvaro af statsministern och chefen för justitiedepartementet eller, om de båda senares embeten äro förenade på en hand, en annan tredje ledamot tillkallas — dock att båda försvarsdepartementens chefer ej på samma gång taga plats i kommandomålskonseljen.

Att statsministern bör vara i tillfälle att följa äfven dessa ärenden, torde icke väcka gensaga. Och chefens för justitiedepartementet närvaro borde kunna betrygga — hvad konstitutionsutskottet år 1899 alltför förtröstansfullt hoppades af föredraganden — »att intet regeringsärende, som hör till handläggning i statsrådet, föredrages såsom kommandomål».

Stockholm den 9 maj 1901.

A. Hedin.